

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad Söndagsmagasin.

N:o 20.) Utkommer hvarje Söndag kl. 7 f. m. Götheborg d. 11 Nov. 1849. Pris för ½ år 2: 24 B:co. (III årgången.)

Apollinaire de Kontski.

A. de Kontski är född i Warschau 1826. Han härstammar från en gammal adelig och fäderneslandet mycket förtjent familj. En af hans förfäder, Martin de Kontski, var öfvergeneral för det Polska artilleriet under den tappra Sobiesky. Såsom sådan förvärfvade han sig stort beröm, synnerligen vid undsättningen af Wien, för hvilken sednare hjeltedat han erhöll en hedersvärja af nämnde stad.

Redan i sitt sjerde år föredrog A. de Kontski en konsert af Rhode. I sitt sjunde år lät han med stor framgång höra sig vid flera hof i Europa. Den 1 Febr. 1837 gaf han med sina tre bröder en stor konsert i hotel de ville i Paris, hvilken frambragte stor entusiasm. Under festligheterna vid drottningens af England kröning hördes han trenne gånger på hennes begäran i St James palats och hade att glädja sig åt det största bifall från de höga åhörarnes sida. Men utom den allmänna framgången, hvilken han förvärfvade i samtliga engelska aristokratiens salonger, framkallade han, vid den konsert, som mad. Albertazzi gaf i förening med de berömdaste konstnärer, som dengången befunno sig i London, å Drurylane-theatern, en sann hänryckningsstorm.

Sedan Paganini 1838 hade hört den unge konstnären, förespådde han honom följande: "Sedan jag af den unga, 11 åriga Kontski har låtit mig föredraga flera musikstycken på violinen och funnit honom värdig att intaga en plats

bland de första mästarna på detta instrument, tillåter jag mig förutsäga, att, derest han fortsätter i denna sköna konst, skall han under tidens lopp höja sig öfver alla sina medtäflare." Den stora maestron gjorde Apollinaire till sin elev, och i hvilken grad han var tillfreds med honom, torde best bevisas af den

omständighet, att han testamenterat honom sin violin och sina samtliga kompositioner.

A. de Kontski har ofta låtit höra sig i Paris och annorstädes nästan i hela Frankrike och har öfver allt blifvit erkänd som en konstnär af första rangen; för närvarande befinner han sig i Tyskland, för att också der samla förtjenta lagrar.

Men han har icke allenast haft att glädja sig af publikens mest odelade beundran och erkännasamhet, så som samtliga Franska och Tyska tidningar berätta om hans uppträdande, utan har äfven gjort sig känd såsom en outtröttlig välgörare för de nödlidande, föräldralösa och behöfvande äldrestigaa. Han har således använt konsten för ärofulla ändamål.

I det hela har Kontski genom betydande summor för många konserter i Nantes, der han gaf åtta, i Bordeaux, der han gaf tio, i Bagneres och Neuilly, väsendtligen bidragit till stiftandet af de så kallade *salles d'asyle*, och Nantes har bedrat honom med att gifva det dervarande institutet namnet Kontski.

De öfriga städerna: Vannes, Amiens, Brest, Laurient, Angers, Samur o. s. v, hafva för honom låtit slå medaljer och derjemte hedrat konstnären med tacksägelseadresser.

Ej en gång de sednare händelserna hafva låtit konstnären tröttna på att verka för välgörande ändamål. Således gaf han i Strassburg, Mainz, Frankfurt am Main och Hanau konserter till förmån för de hemvändande Polackarne. I sistnämnda stad föll han på den

Apollinaire de Kontski.

lyckliga tanken att gifva en så kallad folk-koncert till ett pris af 6 kreuzer med förhöjning efter behag, hvarvid han skördade några tusen åhörare utomordentliga bifall, och erhöll sedermera af en tallös mängd en serenad.

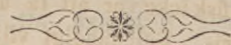
A. de Kotski är den yngste af fyra bröder, hvilka alla äro bekanta som konstnärsheter i den musikaliska världen: Anton och Stanislaus såsom pianister och den älskade, Carl, den unga Appollinaires lärare, är högligen berömd som violinist, såväl för sina kompositioner, som ock för sitt spel.

Fråga vi nu, med hvilken lefvande eller död konstnär vi kunna jämföra Kotski, så kunna vi endast nämna Bériot, såsom den till hvilken han närmar sig mest, kanske äfven Paganini. Visserligen saknar han det demoniska, som utmärkte Paganini framför alla andra violinspelare, ty när vi se Kotski uppträda, känna vi oss icke gripna af fasa, utan hans anspråkslösa framträdande gör fastmer ett välgörande intryck på oss; men hans fulländade virtuositet erinrar om Paganini, och medan han till högsta fullkomlighet utför, hvad Ernst, Bériot, Vieuxtemps, korteligen sagt, alla nutidens stora violinspelare taga i anspråk såsom deras egendomligheter, spelar han likasom Paganini med en grace och en trollkraft, som låter oss hålla andedrägten, för att icke gå miste om en enda af hans toner. Huru beundransvärda äro icke t. ex. hans dubbelgrep! intet är honom främmande. — Mest fabelaktigt förekomma oss hans uthållande toner och hans kraft i öfvervinnandet af dylika svårigheter. Det af Kotski upfunna Pizzi Arco är en sammansmältning af Pizzicato med stråken, hvilket väl redan till en del blifvit använt af andra maestros, såsom af Paganini, dock icke i denna fulländning, ty man hör hos Kotski derjemte ett så mångstämmigt Pizzicato, att man skulle tro att ett accompagnement spelades på en annan violin, om man icke såg konstnären ensam framför sig.

Kotski har på visst sätt ännu en sjetta finger eller en tredje hand, som rör sig oberoende af de andra. Liszt blef af Danton framställd med tio fingrar på hvarje hand; Kotski kunde man föreställa sig med två händer på hvarje arm, när han spelar Carnevalen i Venedig. Men föredrager han deremot en sång af Schubert, då spelar hans hjerta på violinen: han tvingar en att skratta eller gråta, när han vill. Såsom komponist har han hittills icke skrivit annat än moderna virtuos-karakter- och salonstycken, de första naturligtvis tillfälligt för sig sjelf, liksom en

mönsterkarta af alla upptänkliga svårigheter, att framlägga för den förvånade publiken; af karakterstyckena är kaskaden — med dess fallande vattendroppar — såsom synnerligen älskvärd, förtjent att framställas. För öfrigt har Berlioz tjenat honom såsom förebild vid uppsättandet af sitt förklarande program. Karl d. X:s före detta minister, Peyronnet, skildrar Kotski förträffligt i följande dikt, hvilken han skref uti hans album:

Quand le chant pur gronde et bouillonne;
Quand l'agile voix tourbillonne,
Et des sons trompe la lenteur;
Quand son archet, joyeux chanteur,
Court sur la corde, qui redonne;
Quand, docile à son art menteur,
Le bois muet pleure et frissonne,
On dirait le diable en personne . . .
Mais non; ce n'est qu'un enchanteur.

Ångfregatten Avengers skeppsbrott.

En af den Engelska flottans skönaste ångfregatter Avenger, strandade under de sista dagarna af 1847 på den nordafrikanska kusten, mellan Bona och Tunis, och förolyckades totalt. "Bladen ur en dames Afrikanska rese-dagbok" gifva, efter en af de få räddade matrosernas berättelse, nedanstående skildring af händelsen.

Avenger, en stor, vacker, ny ångfregatt af den kongl. engelska marinen, lemnades först den 6 December 1847 till kapten Charles George Napier's befäl; han var styfson till den berömda Contreamiralen Sir Charles Napier. Detta fartyg beordrades från Gibraltar till Malta. På resan natten emellan den 20 och 21 December förolyckades det, sedan blott tre fjerdedelar af vägen från Bona till Tunis voro tillryggalagda. Här befinner sig, cirka 21 eng. mil från Tuniska kusten, ön Galita, en obehodd granitmassa, som reser sig 1500 fot öfver vattnet. Något öfver 12 mil från Galita ligga två farliga klippor eller fast heldre ett under vattnet heftligt berg, hvars tvänne spetsar, i förhållande till väderleken, äro synliga eller icke. Dessa undersöktes tidigt af kapten Smyth och, då de befina sig gent öfver de två, på Barbaresk-kusten liggande öarne, Bröderna, så fingo de det motsvarande namnet Systrarne. Vid pass kl. 10 på aftonen dref Avenger för en stormande, dock förlig, vind, så att det gjorde 10 knop i timman. Men plötsligt stötte fartyget på ett af dessa bedrägliga klippref. Kapten Napier befann sig i detta ögonblick på en af hjulhusen i samtal med styrmannen. Löjtnant Rooke, en

af de få öfverlevande, var i sin kajuta i begrepp att afklada sig. I samma ögonblick Avenger stötte på, ilade alla i den största förskräckelse på däck. Det dröjde endast några sekunder, förrän det mäktiga fartyget kastades på sidan. Stormasten föll öfver bord, och flera, som bemödade sig, att röja den ur vägen, blefvo krossade. Hela manskapet liksom förlamades af denna oväntade olycka. Tillståndet på Avenger i halvmörkret af ett sparsamt månljus, under en ständigt rytande storm, var förskräckligt. För vindens tjutande och seglens och tågverkets knarrande hörde man ingenting annat än det hjertslitande jammerskriket: *Oh God! oh God! we are all lost!* Jättelika vattenberg bröto oupphörligt öfver däck, och ingen kunde blifva stående. Äntligen lyckades det Löjtnant Rooke jemte skattmästaren, understyrmannen, en pojke och fyra andra, att stiga uti en af båtarna, och änskönt genast drifna af stormen, försökte de att åter närma sig det allt mer sönderfallande Avenger, för att om möjligt ännu rädda några af sina kamrater. Men vinden rasade häftigt från söder och dref båten allt längre och längre bort från det olyckliga fartyget, tills de efter 1½ timma alldeles förlorade den svarta massan ur sigte. Det kunde vara vid midnatt, då vinden plötsligt slog om mot norr och växte till en häftig storm i förening med regn och hagel, som båda delarne så våldsamt neströmande från himlen, att folket i båten såg sin sista förhoppning, att ännu kunna räddas, allt mer och mer försvinna. Efter obeskrifligt qualfulla timmar, under hvilka de ständigt hade döden för ögonen, började det slutligen att dagas, och de första ljusstrålarne visade en gränslöst jämmerfull anblick, som natten hittills hade öfverskyllt. Fyra af folket lägo sanslösa, mera döda än lefvande, vid de andras fötter i båten. Utom löjtnant Rooke fanns icke en enda, som hade varit i stånd, att bidraga något till deras räddning. Afväxlande sväfvade den lilla båten på den högsta spetsen af de jättelika vågorna och störtade derpå åter ned i den djupaste afgrund. De insläende vågorna fyllde den beständigt med vatten och hotade att sänka den. Styrande med en åra och med tillhjälp af ett improviserad segel försökte de att uppnå de barbareska kusterna, från hvilka de antogo sig vara omkring 14 mil, och hvilkas svaga konturer de just nu trodde sig upptäcka. Lyckligtvis drefs båten af vinden med all makt mot land. Då de voro omkring 200 alnar från stranden, blef båten helt och hållet omhväld af de höga bränningarne. Alla åtta personerna föllo i det brusande hafvet, fyra af dem,

för att aldrig mera uppstiga ur denna vatten-
graf. Löjtnant Rooke, skattmästaren, under-
styrmannen och pojken, hvilka räddade sig, i
det de hängde sig fast vid båten, voro de
enda af 264 människor, som vid detta för-
skräckliga skeppsbrott undkommo döden. Kort
förrän Avenger lemnade Lissabon, för att be-
gifva sig till Medelhafvet, hade den omnäm-
nde skeppspojken Morley fallit öfver bord, och
då han icke kunde simma, kastade löjtnant
Marryat, en son af den berömda kapten Mar-
ryat, sig efter i vattnet, för att rädda honom.
Den förtvivlade pojken hängde sig med sådan
våldsamhet fast vid sin räddares hals, att han
helt och hållet förlamade dennes bemödanden
och förorsakade, att den sednare måste ropa
om hjälp. Då sprang första löjtnanten, Hugh
Kinsman, dristigt öfver bord, och det lycka-
des honom att rädda så väl sin kamrat som
pojken. Det märkvärdiga dervid är, att skepps-
pojken, som alls icke kunde simma, var två
gångar nära döden och dock räddades, under
det tvänne så fullkomliga simmare som löjt-
nanterna Marryat och Kinsman och så många
andra af manskapet, föllo ett offer för döden.
Då de fyra skeppsbrutna, visserligen mera dö-
da än lefvande, uppnått stranden, nedsönko de
sanslösa, och detta tillstånd varade en god
stund, tills de kände sig starka nog, för att
se sig om efter en mensklig boning. Klockan
var redan 10 på morgonen, då de började
irra omkring, utan att rätt veta hvart de skul-
le rigta sina steg. Kort derefter mötte dem
en Arab, som visade sig mycket människovän-
lig emot dem; han förde dem till sitt tält, gaf
dem varm mjölk och bröd och torkade deras
genomblöta kläder. Härigenom något upp-
friskade, gingo de omkring 7 tyska mil, för
att hinna till Biserta. Här fingo de hästar,
hvarmed de hunno Tunis efter tvänne dagars
resa. Löjtnant Rooke begaf sig strax till En-
gelska konsuln, Sir Thomas Reade, och med-
delade honom Avengers och dess talrika man-
skaps öde. Sedan Sir Thomas Reade hade
erfarit den sorgliga berättelsen af löjtnant
Rooke, sände han genast ett skepp till Malta,
för att derom underrätta amiral Parker. Den-
ne beordrade straxt ett ångfartyg till Galita,
der den förskräckliga händelsen hade egt rum.
Beyen af Tunis visade sig mycket deltagande
vid olyckshändelsen, ty han sände hela sin
flotilj till vraket. Äfven kommandören på ång-
fartyget, som ligger utanför Tunis, stälde detta
till Franska konsulsföfogande, ilade till Galatea,
för att möjligen rädda människor eller något
af Avenger; dock alla bemödauden voro frukt-
lösa. Hvarken af manskapet eller Avenger
funnos ett spår, och manskapet på detta herr-

liga fartyg delade så många andras öde, i
det de i hafvets djup funno en ryslig graf!
Orsaken till detta fartygs skeppsbrott får väl
hufvudsakligen tillskrifvas den omständighet,
att strömdragen vid Afrikanska kusten ofta
äro mycket starkare än på andra ställen, och
att det derigenom, oaktadt den nogaste be-
räkning af fartygets afstånd från kusten, un-
der sitt lopp drifvit denna allt för nära.

En Matsedel från klostret på Petersberget

På Petersberget vid Halle stod ett 1128
af markgreffe Konrad för Augustinermunkar
stiftadt kloster, som medelst rikedomerna på
land och folk var bekant ända tills reforma-
tionen, och huru munkarne här lefde, finner
man af en matsedel, som en gammal skrift
häröfver har framlagt. Sedeln hänvisar till
12 århundradet, ty den är från fastetiden, och
i början af 13 århundradet erhöi klostret från
Rom tillstånd, att äfven i denna äta kött, på
grund deraf att fisk icke var att få utan till o-
rimligt högt pris. Fullständigt vilja vi icke
kopiera densamma, ty den omfattar en hel
vecka för middag och afton, men för kuri-
ositetens skull antekna något summariskt. Hvarje
mål hade man då, såsom man deraf ser, 5—6
rätter, t. ex. Söndag afton. 1) Ölsoppa, 2)
Stockfisk eller Lax, och stekt Äl, 3) Grönsa-
ker, 4) kokt sill eller fikon, 5) Vallmomiök
eller "alte Weiber", möjligtvis ett slags ba-
kelse. Men en nästan daglig röl spelar sillen
å denna matsedel. Den visar sig icke allena så-
som kokad utan ock som rökt och stekt.
Dervid förekommer också hampsoppa. Äl, lax,
stockfisk, karpa, stör felas ingen dag. Hamp-
soppa var förmodligen tillredd af hampmjölk;
äfven förekomma oftare fikon, hvilka syn-
nas den tiden, så som en produkt från
södera och endast åtkomlig genom handeln med
Italien, vara en stor lyxartikel. Af dricksva-
ror är icke något uppgifvet, änskönt sillen äf-
vensom andra fiskar ganska säkert velat sim-
ma och rimligtvis ej heller kommit att förgås
af brist på vätvaror.

Bilder ur Pfalsisk-Badiska upproret.

Då storhertingen Leopold kom till rege-
ringen, började han dermed, att han i samråd
med kamrarna garanterade pressfriheten och
visade sig öfverhufvud ganska böjd att un-
derstödjä sitt folks frihetsfordringar. Men då
trädde Förbundsdagen emellan, och det bevi-
sades, att ett ensamt land endast vore i stånd
att gå så långt, som det behagade centralsty-
relsen. Ministeriet talade i det hela tämligen
frisinnadt, men då dess händer voro bundna,
så kunde kamrarna endast pröfva sin verk-
samhet på enskilda förbättringar i den inre
förvaltningen. Oppositionen deremot uppre-
föret är för år, änskönt de genast insågo det
onyttiga i deras sträfvan, alltid samma för-
slag om pressfriheten och dylika fromma öns-
ningar, och för att icke visa sig långträdig
för folket genom detta eviga, onyttiga uppre-
pande, nödgades man förstärka de deklamato-
riskas hjälpmedlen och inverka på folkets pas-
sioner. Då till slut till och med den reak-
tionära ministern Blittersdorf kom till rodet,
föllu äfven de sista skrankorna, och såsom det
enda medlet till räddning, kunde för folket
blott rekommenderas en våldsam omhvälfning.
Sådan var stämningen hos Badiska folket, då

underrättelsen om Februarirevolutionen anlän-
de till Tyskland. Kammaroppositionen, som
hittills ledt folket, kom i ett kinkigt läge och
delade sig. En liten del, med den ungdoms-
eldiga Heckert i spetsen, gjorde sig allvar-
samt beredd på att göra de tidigare dekla-
mationerna till sanning, och honom följde mas-
san af folket. De öfriga, då de varseblefvo,
att regeringen numera hade så väl vilja som
makt att leda folket in på en ny bana, tyg-
lade sig i Bassermann, Welcker och Mathy,
ansågo det för klokare att biträda regeringen
och om möjligt omvända den. Då vände fol-
ket sig från dem och kallade dem förrädare,
och då sednare äfven Heckert nödsakades af-
träda och fara till Amerika, så var folket,
som oppositionen dittills genom sina deklama-
tioner uppäggat till lidelsefullt hat mot monar-
kien, hufvudlöst och utan anförare. Bönder-
na, som hårdast trycktes af pålagorna, voro
mest republikanskt sinnade; borgrarna i stä-
derna voro antingen förbluffade öfver hän-
delsernas hastighet eller ock vid hvarje till-
fälle utan den ringaste sympati för regerin-
gen; dock gjorde residensstadens innevånare
härifrån ett undantag; den hade ej heller nå-
gon annan näringskälla än hovvet. — Hade den
tidigare oppositionens ledare sjelf bildat folket
och dess anhängare, så fann numera folket
sina smickrare, hvilka höllo med det i allt
och uppretade dess passioner till vansinne
Pressfriheten gaf Baden en massa ultrarepub-
likanska tidningar, som endast funno läsare
bland folket; de få konstitutionella tidningar-
ne hade endast ett inskränkt antal läsare, hvil-
ka icke sträckte sig långt öfver trycknings-
orten. Den tygellösa republikanska pressen
dref saken till det yttersta; befolkningens all-
männa ton hade blifvit en evig klanderlust,
hvarmed man dagligen underhöll sig på kro-
garne, hvarigenom man växelvís ännu mer
uppretades, och således kunde en soldatkra-
vall, en enskild soldatkravall, genom öfver-
raskning blifva revolution. Med undantag af
Frankrike 1848 har ingen sett sig med större
öfverraskning på sin nya ståndpunkt än de i
det hela ganska medelmåttiga deltagarna den
31 Maj 1849 af Offenburg-församlingen ge-
nom andragandet af soldat-deputationen från
Rastatt. Men att det af myteriets kra-
vall kunde blifva en hel korporation af
trupper, låg till en del uti en icke blott
från nedan uppåt, utan också från ofvan
nedåt söndersplittrad disciplin; från en an-
nan sida framkallades detta resultat af un-
derofficerarnes brist på deltagande, hvil-
ka under förra året nästan ensamma hade
återbragt de tygellösa soldaterna till ordning.

Deraf den företeelsen, att tumultet i Rastatt icke blef enskildt, utan fann en likmäßig efterhärming öfverallt, hvarthän underrättelsen framträngde om myteriets framgång. Endast de truppafdelningar blefvo en längre tid förskonade för revolutionssmittan, der icke blott officerarne voro consequenta, utan jemväl der sjelfva trupperne genom ett större antal frivilliga ur ett högre stånd liksom voro förädlade. Äfven förbättrades snart åsigtorna hos militären. Denna hade väl i enskilda individer blifvit öfvertald och förförd af dem, som voro handlangare bakom kulisserna; men detta var på långt när icke i samma proportion, efter hvilken detsamma praktiserades inom årets slut. Anden blef öfverallt modererad, der fälttjensten trädde i stället för garnisonstjensten; endast i Rastatts garnison fortsattes ännu länge den förra tygellösheten.

Myteriet i Rastatt var följdrikt, änskönt med den dåvarande besättningen af 4 bataljoner infanteri och så litet fästningsartilleri, att,

A. v. Trürzschler.

Bönning.

efter Österrikarnas aftåg, knapt kanonerna på vallarne kunne serveras, icke någon förbindelse med Oberland var tänkbar. Detta myteri ville dock icke taga slut. Ingen enda ny phas i statslivet var i stånd att återföra det inom de lagliga skrankorna. Nu förelades ministern Offenburgs fordringar. Det yrkades nästan intet i jämförelse med det, som förra året fordrades af samma Offenburg och som medgafs i Carlsruhe: Ministerombyte, amnesti och konstituerande församling, hvilket dessutom icke kunne utblifva. Att ingå på dessa fordringar hade afskurit begagnandet af soldaterna för politiken, och det hade medtagit lång tid, tills åter en opposition af till och med endast venstern hade kunnat bilda sig ett Brentano-Peter-ministerium. Men det annars så svaga ministeriet under Bekk visade denna gången undantagsvis stor kraft, som dock icke gick ända till afsägelse; det ville blifva på sin post, tills statskeppet var räddadt eller gick i quaf.

L. v. Miroslawski. Brentano. Bönning.

Pfalsiska Frisks intåg i Carlsruhe.

Öfverste Blencker jemte Fru Fru Anneke.

Hvad slutligen upproret i Carlsruhe angår, var det också så litet rigtadt emot storhertigen, att sjelfva posteringen framför slottet icke engång kände förhållanderna. Det var derföre säkerligen andra utvägar öfriga än storhertigens nattliga aflägsnande; och ministrarne sågo litet på kronans fördelar, då de äfven aflägsnade sig. Andra morgonen hade äfven samtliga officerare och artilleriet tagit till flykten och landtutskottet tillträdde statsförvaltningens styrelse, för att icke låta landet vara utan regering. Det gräsliga skådespelet af borgerligt krig förbereddes, som man så lätt kunnat undgå, genom billiga medgifvanden från ena, och genom större foglighet från andra sidan.

Landtutskottet hvarken vågade eller ville uttala det fatala ordet republik; den konstituerande församlingen skulle afgöra författningsfrågan. Den Badiska revolutionen kunde således icke betecknas såsom den röda republikens triumf, icke en gång så som republikens seger, och ständigt var det den af storhertigen antagna riksförfattningen, som tjänade upproret till skylt. Men när man såg de Bassermannska "figurerna" i Carlsruhe, hvilka kommo från alla världens kanter, söka undantränga Landtutskottet, när man hörde dem säga om Fickler, att hans lidanden i fängelset hade gjort honom modfärd, när man på listan öfver landtutskottet upptäckte så många medelmåttor: så öfverföll väl till och med den modigaste en känsla af misstroende till utgången och — det rättfärdigades snart nog.

(Fortsättning).

Om vulkaniska företeelser.

(Forts. o. sl. fr. föreg. Nr.)

Nu tycktes massan framrycka mindre hastigt, den 12 Nov. hade den ännu icke berört vägen, först den 23 egde detta rum, och den 24 skred densamma deröfver. Med aftagande hastighet sänkte den glödande strömmen sig ned emot dalen, uti hvilken Simeto flyter, hvilken såsom man vet, skiljer ætnagebitet från secundärqvarteren vid Baca. Under förloppet af denna dag utstötte den stora kratern pelare af tjock rök, belastade med vulkanisk sand också innehållande saltsyra och svavelaktig syra. Växter, hvaruppå denna rök sänkte sig, i synnerhet Orange- och Citron-träd, blefvo liksom förbrända. Isynnerhet tilldrog sig detta på en stor sträcka mot östra och södra sidan af vulkanen, dit röken fördes af vinden. Den stora klyftan, som uppstod af de tio eruptionsgapen, låter ingenstädes varseblifva någon kägla af upptornad vulkanisk material; men båda kanterna synas betäckta med slagg och sand. Lavan har en glasartad, jernrik, tung grundmassa af grå färg, fältspath — Labroder? — blad ligga i denna grundmassa, här och der också augitkrystafl. Den 24 November märkte man att norr ut ifrån den stora kratern, vid Coriazzo, ännu ett gap öppnade sig. Snart upplöt från detsamma en obetydlig lavaström, som tog sin riktning mot Malettoskogen. Samma dag till-

drog sig, kl. half till tu ettermiddagen, ett utomordentligt och mycket olyckligt fenomen i djupet af Simetodalen. Här, hvarest öfvermåttan fruktbare länderier finnas, hade den förstnämnde lavan nått sitt slut. Många människor voro sysselsatta med att fälla träd, hvilka möjligtvis ännu kunde blifva den glödande massans rof. De närmade sig till densamma med stor försigtighet; men plötsligen egde en häftig explosion rum, kanske till följe af vattnets våldsamma afledande från marken. Största delen af arbetarne dödades på platsen; de få hvilka räddades, blefvo svårt sårade, såväl af lavastycken, som ock deraf, att de kastades våldsamt till marken. En så gräslig händelse, som förenade sig med den stora förhärjningen af länderier — den enda näringskällan för de kringboende —, gjorde den sednaste eruption särdeles förskräcklig. Enligt en officiel berättelse från guvernören i Palermo uppgick antalet af dem, som förolyckade i Ætnas glödande lava, till 143 personer. — Bland dessa befunno sig flera främmande, i synnerhet Engelsmän. Förlusten af boskap och vinrankor, säd och fruktträd uppskattades till 1½ million dukati.

Vesuv, som åter gifvit tecken till ett nära förestående utbrott, består nu af ett dubbelt berg, på en längsträckt basis af 30—40 engelska mils omkrets och har en höjd af 3600 fot. På samma basis står Sommas långa fjällrad, hvilken böjer sig i form af en halfmåne, med sin konvexa sida mot sydost och med sina ändar mot öster och vester. Det vestliga hornet är genom en djup dal skildt från ett litet berg kalladt Cantaroni. Detta lutar sig mot söder och stöter tillsammans med det nedra utsprånget eller terrassen, som heter Pedemetina. Pedemetina är genom en djup klyfta skild från Sommas östliga horn. Emellan Somma och Vesuv befinner sig den djupa dalen Atrio del Cavallo — häststallet — och i medelpunkten reser sig sjelfva Vesuvs kägel, mörk, ofruktbar och öde, framtående för ögat en massa af porös slagg och aska utan ordning och sammanhang. Berget har deremot intet fruktansvärdt, också är dess utseende hvarken dystert eller sorgligt, då mera än $\frac{2}{3}$ delar äro odlade och endast den bruna toppen ofruktbar. På den sednare npphöjer allt grönt, och när den är betäckt med skyar, som omsväfva dess medelpunkt, så bidragat detta mera till förhöjning än till förminskning af dess prakt för ögat. På de lavaströmmar, som berget under flera århundranden uppkastat och som draga sig i stora fåror genom slätterna ned emot hafvet, äro hus, byar och städer uppbyggda; trädgårdar, vinberg och odlade fält omgifva dem, men man kan dock icke afhålla sig från en känsla af rädsla, när man betänker, att under denna leende, fruktbara mark ligga byggnader, trädgårdar och hela städer begrafna. — Portici är uppbyggd

på det förödade Herculanium och på ringa afstånd befinner sig Pompeji, som 79 efter Chr. ödelades vid ett häftigt utbrott af berget. Hela den östliga kusten vid neapolitanska hafsviken ödelades vid detta utbrott och erbjuder från Herculanium till Stabiæ intet annat än en oafbruten sträcka af uppkastade massor. Vesuvs första utbrott, hvaröfver bestämda skriftliga underrättelser äro för handen, är just det omnämnda af år 79, genom hvilket städerna Herculanium, Pompeji och Stabiæ begrafdes. Sedan dess hafva omkring 411 egt rum och bland de nyare utbrotten äro förnämligen de af 1776, 1777 och 1779 de mest betydande, i synnerhet den sista. Hela Juli månad detta år befann sig berget i ett tillstånd af ansenlig gäsning; underjordiska stötar och bullrande dån hördes, och stora rökmassor, blandade med glödande stenar, slagg och aska, utstöttes med stor kraft. Den 5 Juli frambröt plötsligt ur kratern en hvit svavelånga, som tycktes vara fyra gånger så hög som sjelfva berget, och på samma tid uppslungades en ovanlig mängd stenar till en höjd af 2000 fot. Den flytande lavan öfversteg kraterns rand och strömde ner på alla sidor af berget. Skyar af rödaktig aska förmörkade luften; vid midnatten den 7 Augusti sköt en eldpelare af otrolig höjd fram ur kratern och utbredde ett så glänsande ljus, att man på öfver en mils afstånd kunde urskilja de minsta föremål; följande afton steg efter ett gräsligt dån en annan eldpelare upp 10,000 fot, under det att moln af den svartaste rök beledsagades af glödande lava. Staden Ottaiano hade så när undergått samma öde som Pompeji.

Ett af de nyaste utbrotten egde rum den 22 October 1822. Förspellet till denna tragiska målning var så skakande och häftigt, att hela trakten sattes i häpen förväntan på hvad som komma skulle. Eldblixtrar genomkorsade luften i afväxlande sicksack, och med ett slag, såsom om jordgloben skulle sprängas i tu, störtade hela bergstoppen ned i vulkanens flammande afgrund. Sjelfva naturen tycktes förvånas öfver det vredgade elementets raseri, ty en ofantlig eldmassa vältrade sig i luften, som vore den bestämd att belysa världens undergång. Allt häfvade, allt fruktade de sorgscener, för hvilka Herculanium och Pompeji försvunno från jordens yta och begrofvos i dess sköte. Morgonsolens glans kunde icke genomtränga den svarta slöja, som från eldgapet utbredde sig rundt omkring, och som under ett oupphörligt thoradön lät sig höra från kratern, hvarur kl. 2 ettermiddagen en omätlig rökpelare uppsteg och såsom en 200 fot hög fjäderbuske reste sig öfver bergets hufvud. Emot aftonen tycktes den uppretade kolossen hafva stärfjat sig. Men på en gång antändes atmosfärens elektriska fluidum, som hade dragit sig samman kring bergspetsen,

uti en fasaväckande blix, under hvars bländande belysning kratern åter brast. Lavans helvetesfloder, som med våldsamt bröto sig väg, störtade dånande utur gapen, och hela Vesuv var ett vildt rytande eldberg under en florsimmel af svart genom lågan rodnande rök. Högre rasade flammorna upp emot himmeln, tusentals blixtrar slungades genom för-mörkelsen och gingo än uppåt från kratern, än doppade de sina flammande pilspetsar i dess gap. Sex och trettio timmar pinade dödsångsten nejdens darrande inneväner, under det de med fasa stirrade in uti flammoceanen, men sökte derpå sin räddning uti en hastig flykt.

Man tänke sig denna förskräckliga scen. På ena sidan det rasande berget, dänet af dess raseri, de med förderf hotande blixtrarne, på den andra lavans eldsbana, innevänernes vecklagan, hvilkas dödsångest belystes af eldpe-larne och hvilkas drag afspeglade sig i de fasaväckande, rädsla bekymren för en oviss framtid.

Sedan de häftigaste momangerna af explosionen hade varat till midnatt, tycktes bergets raseri lägga sig. Dock åter uppsteg derur den 23 om morgonen vid fyratiden en ofantlig eldmassa, emedan lavan utströmde öfver käglaens omkrets och förstörde i dess vidt utbredda fall flera morgen land. Denna glödström delade sig i fyra armar i åtskilliga riktningar; men snart stannade den, och medan dess med en svart askskorpa öfvertäckte iare vidblef att glöda, fördunklade askskyarne dagsljuset till den grad, att man i Portici och Resina, midt på dagen, måste begagna ljus och facklor. Utkastandet af aska och stenmassor från det ännu alltid dånande berget fortsattes den 24 och 25, och de vulkaniska massor, som kastades ur dess gap, betäckte 5—6 fot högt vägen mellan Torre del Greco och Torre di Anunzia, äfvensom sjelfva landskapet. Ändt-ligen, efter ett häftigt regn; utvecklade Vesuv sig ur sin ogenomträngliga skymantel, utur hvilken den framstod i en ny förändrad gestalt, så att dess älsta grannar icke längre igenkände sin bistra och lätt upptrusande granne.

Liksom under året 1794 hade han nu uppslukat bortemot 30 samnar och liknade en på midten afbruten sockertopp; också förorsakade regnets förbindelse med askan ett formligt gylltjeregn, som varade i 24 timmar.

Kraterns gestalt hade under denna explosion, genom instörtande af käglaens öfre hälft betydligt förändrat sig, så att randen tycktes femdubbelt förstörd. Kanske skall efter århundraden en sjö, liksom hos många af dess förgångare, visa oss grafplatsen, der det afkylda eldgapet ligger nerbäddadt.

Vi kunna icke underlåta att, innan vi öfvergå till skildringen af en vulkan af annan art, ytterligare meddela några anmärkningar öfver Vesuv, hvilka doktorerna Magendie och

Constantin James hafva nedlagt uti ett af dem utgifvet verk. Den ena berättar: "Klockan var 1, då jag ankom till Eremitaget. Jag hade väntat, att der finna en af dess ärevördiga munkar, men fann mig starkt bedragen. Eremiten är intet annat än en vanlig skänkvärd, som säljer mycket dåligt vin till mycket högt pris. Han har intet vidare af en eremit, än sin ylleklädning, karpusen och en stor nyckelknippa, men till hvilka fattas läsare. Vid bortgåendet från eremitaget blef vår gångstig snart obanad, vi funno oss i midten af en ofruktbar, död nejd, marken full af skärfvor, betäckt af blygråa vulkaniska massor, hvilka här och der ligga utspridda och äro införlifvade med lavan. Vi måste springa öfver de ojemna fjällspetsarne och ofta öfver breda klyftor. Till venster hade vi den till hälften instörkade kratern af den förra kägla, som heter *Monte di somma*, den samma som ödelade Herculanium, Pompeji och Stabiae; till höger låg den breda lavaströmmen från det sista utbrottet 1839; framför oss askkägla, den vi ännu hade att bestiga. Min thermometer visade på 19°; man såg här och der rökpelare uppstiga och förnam bullret af vulkanen. Vår väg blef ständigt besvärligare; den lösa askan erbjöd en osäker grund, som gaf efter under fötterna, så att vi emellanåt sönko ner till knäna. Ju närmare man kommer käglaens topp, desto varmare och mer rykande blifver askan; thermometeren, som jag nedstack deri, steg till 55°. Ändtligen anlände vi till toppen; klockan var 3. Man tänke sig de känslor, som bestormade oss, då vi hade hunnit vårt mål! Dagen frambröt och belyste efter hand föremålen. Marken var brännande het, så att vi endast kort tid kunde dröja på ett ställe. Kratern hade formen af en omätlig tratt, hvars utvidgade öfre öppning bildar bergets kamm. I midten reser sig en trubbig kägla, i hvars spets den egentliga mynningen af eldgapet befinner sig. De utkastade stenarne falla antingen tillbaka i denna öppning, eller ock flyga de derur och bilda då äfven en kägla rundt omkring densamma. Eruptionerna följa hvarje 8—10 sekund på hvarandra, förut går ett djupt dånande, och vulkanens mynning tycks vara glödande; efteråt hörer man en explosion lik kanonskott; det är den utquällande lavan. Uppkastningens höjd öfverstiger sällan 30—40 fot. Ett kort ögonblick derefter följer ett knarrande ljud, som antyder, att askan i stora och små korn regnar ned på pyramiden. De vid hvarje eruption utkastade massorna äro mycket olika; än framkomma blott enkla handstora, än tal-lösa större klippmassor. Kraterns inre väggar erinrade mig om stora eldstäder, endast med den skilnad att de bilda en lutande plan, hvars yta är oregelbundet vågformig; sidan är dock så brant, att man måste stiga ned i sicksack. Föraren gick förut, för att med sin

käpp sondera de misstänkta ställena. På grund af hettan kunna vi icke betjena oss af knäna och händerna. Vi sågo mycket svafvel i alla möjliga präktiga färgnyanser och vid hvarje steg mötte vi rökmoln, som, likt svafvelånga, förorsakade oss hosta. Temperaturen var 60°, och sticker man thermometeren dit, hvarifrån röken utkommer, så stiger den till 90—95° och man måste frukta, att den springer i tu. Klockan 6 kommo vi ändtligen till botten af kratern och hade dertill använt omkring 40 minuter. Den kan förliknas vid en circus, hvars form är en pyramid. Mellanrummets bredd är omkring 3 meter. Botten var jemnt kornig, liksom asphalt-trottoirer, och består af svalnad lava, som har stenskifvors fasthet. Man kan endast gå omkring en tredjedel af dess omkrets, då lavan strömmar omkring i det öfriga rummet. Pyramiden liknar en enorm hög af coks; färgen är mörkt askgrå, och icke så mörk som stenkol, ej heller så glänsande. De vulkaniska massor, som bilda den, äro groft sammanhopade och lemna fria öppningar, hvarigenom luften intränger. Dessa vulkaniska massor nalkades ibland till oss, dock undvikar man dem lätt, ty på grund af deras seghet uppehållas de öfverallt och lemna en eldgata efter sig, hvarigenom deras volym förminskas. Alldrig kommo de i första hugget intill oss; ty för att på en gång komma ut öfver pyramiden, måste de hafva beskrifvit en parabel, hvilket var en omöjlighet medelst deras lodräta uppstigande. Jag intryckte ett mynt i lavan. Penningen sönk strax och smälte. För hvarje utbrott af vulkanen började botten att darra, och jag trodde mig också flera gånger höra ett underjordiskt dån, då intet utbrott egde rum. Jag betäckte med min näsduk en plats, der lavan hade kallnat och lade mitt öra till. I början kunde jag icke förnimma något, jag var liksom bedöfvad af de knarrande ljuden, men sedan, då jag spände hela min uppmärksamhet hörde jag i vulkanens djup ett rullande, liksom af hafvets vågor, och ett underjordiskt gurglande, som antydde lösningen af gas och flytande ämnen." —

Efter dessa meddelanden om de två intressantaste vulkaner i Europa vilja vi till slut kasta en blick på en grupp af vulkaner i oceanien, som genom våldsamma utbrott hafva i den nyare tid tilldragit sig synnerlig uppmärksamhet. Vi mena vulkanerna på Hawaii — Owaisi —, den sydostligaste och största ön i Sandwichs-archipelagen. Änskönt berget på denna ö äro höga och vulkaniska, så synas dock slutningarne, som börja från kusten, lindriga, och visa icke den vågformiga yta, som vanligen karakteriserar marken af vulkaniska formationer. Mena Kea — Mace-na Kea — bildar liksom kulminationspunkten för hela bergssystemet och dess höjd antages vara 15,000 fot. I höjd följer efter detta

